

ธนาคารแห่งประเทศไทย
BANK OF THAILAND

Working Paper 2011-01

Payment and Debt Instruments Department

December 2011

**Managing Change in Thailand's Large-Value Funds Transfer
and Implications on the Payments System Risk Policy**

Rungsun Hataiseree

Sorayut Somprasong

ธนาคารแห่งประเทศไทย

(Preliminary draft)

รายงานการศึกษา

เรื่อง พฤติกรรมและความเสี่ยงในการโอนเงินมูลค่าสูงภายใต้ระบบบาทเน็ต
และนโยบายด้านการชำระเงิน

ดร.รังสรรค์ หทัยเสรี

นายสรยุทธ สมประสงค์

ฝ่ายการชำระเงินและตราสารหนี้
ธนาคารแห่งประเทศไทย

ธันวาคม 2554

บทสรุปผู้บริหาร

รายงานฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์พฤติกรรมการณ์การเงินในระบบบาทเนตในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาที่มีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใด และมีลักษณะเด่นเฉพาะที่สำคัญประการใดบ้าง โดยพยายามสะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการและพฤติกรรมการณ์การเงินบางประการที่อาจส่งผลกระทบต่อรูปแบบและวิธีการบริหารจัดการด้าน Liquidity Risk และ Settlement Risk ของผู้ร่วมตลาด รวมทั้งพฤติกรรมการณ์การเงินเสริมสภาพคล่องระหว่างวัน (ILF) ของสมาชิกบาทเนต นอกจากนี้ ยังศึกษาว่าพฤติกรรมการณ์การเงินดังกล่าวจะมีส่วนช่วยในการจัดสร้างตัวชี้วัด (Benchmark) เพื่อพัฒนาเป็น Early Warning Indicators (EWI) ได้อย่างไร เพื่อให้สามารถส่งสัญญาณแจ้งเตือนถึงพฤติกรรมการณ์การเงินที่ผิดปกติได้อย่างมีประสิทธิภาพ และจะเป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการความเสี่ยง รวมทั้งการดูแล Financial Stability ของ ธปท. ในภาพรวมต่อไป

ผลการศึกษาพบว่า การโอนเงินมูลค่าสูงภายใต้ระบบบาทเนตในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ทั้งในแง่ “มูลค่า” และ “ปริมาณรายการ” โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มูลค่าการโอนเงินผ่านระบบบาทเนตเทียบกับ GDP ที่มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นเป็น 65 เท่าของ GDP ในปี 2553 ซึ่งเป็นสัดส่วนที่สูงกว่าเมื่อเทียบกับประเทศชั้นนำหลายประเทศ เช่น สหรัฐฯ และอังกฤษที่มีสัดส่วนเพียง 44.7 และ 42.7 เท่า ของ GDP นั้น สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของขนาดของผลกระทบ (sizable impact) ที่จะส่งผลกระทบต่อรูปแบบและวิธีการบริหารจัดการด้าน Liquidity Risk และ Settlement Risk ของผู้ร่วมตลาด รวมทั้งพฤติกรรมการณ์การเงินเสริมสภาพคล่องระหว่างวันของสมาชิกบาทเนต

ที่สำคัญ ภายใต้สภาวะการณ์ที่การโอนเงินมูลค่าสูงภายใต้ระบบบาทเนตมีการขยายตัวอย่างรวดเร็วจนมีสัดส่วน “มูลค่าการโอนเงินเฉลี่ยต่อวัน” (Daily average value) สูงถึงราวร้อยละ 22-27 เมื่อเทียบกับ GDP ของประเทศ ในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา สะท้อนว่า หากมีความไม่ราบรื่นเกิดขึ้นในการโอนเงินผ่านระบบบาทเนต ย่อมส่งผลทำให้ระบบการเงินและระบบเศรษฐกิจไทยตกอยู่ในสภาวะการณ์ที่อ่อนไหวต่อการไร้เสถียรภาพ (Financial Instability) ได้ง่ายขึ้น เมื่อเทียบกับช่วงหลายปีก่อนหน้าที่ “มูลค่าการโอนเงินเฉลี่ยต่อวัน” ยังมีสัดส่วนไม่สูงมากนักเพียงราวร้อยละ 5-6 ของ GDP

ดังนั้น ในเชิง Policy Implication จึงมีความจำเป็นที่ ธปท. ต้องทบทวนการดำเนินนโยบายที่เกี่ยวข้อง (ซึ่งได้ดำเนินการมาในช่วงที่ธุรกรรมการณ์โอนเงินมูลค่าสูงภายใต้ระบบบาทเนตยังมีขนาดไม่สูงมากนัก) ว่า ยังมีประสิทธิภาพและความเหมาะสมมากน้อยเพียงไร ภายใต้สภาวะการณ์ใหม่ในปัจจุบันที่แตกต่างไปจากเดิมอย่างสังเกตได้ชัด โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ (1) นโยบายและเครื่องมือเสริมสภาพคล่องระหว่างวันในระบบบาทเนต (2) นโยบายในการลดความเสี่ยงด้าน Credit Risk (3) นโยบายในการลดความเสี่ยงด้าน FX Settlement Risk รวมทั้งยังจำเป็นต้องติดตามและเฝ้าระวังอย่างใกล้ชิดมากยิ่งขึ้นเกี่ยวกับพฤติกรรมการณ์และความเสี่ยงการโอนเงินมูลค่าสูงภายใต้ระบบบาทเนต โดยอาศัยเครื่องมือ EWI และระบบสัญญาณเตือนภัยใหม่ๆ ที่พัฒนาขึ้น ทั้งนี้ เพื่อให้มั่นใจว่า สามารถส่งสัญญาณแจ้งเตือนพฤติกรรมการณ์การเงินที่ผิดปกติได้อย่างมีประสิทธิภาพตามมาตรฐานสากล โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายใต้สภาพแวดล้อมใหม่ทางการเงินที่แปรเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็วในปัจจุบันและในอนาคต อันใกล้ จากการที่ระบบการเงินของประเทศต่างๆ มีความเชื่อมโยงเป็นหนึ่งเดียวกันมากยิ่งขึ้นในขณะนี้

สารบัญเนื้อหา

	หน้า
บทสรุปผู้บริหาร	i
1. ความสำคัญและวัตถุประสงค์ของการศึกษา	1-2
2. ภาพรวมพฤติกรรมการณ์โอนเงินมูลค่าสูงภายใต้ระบบบาทเน็ต	3-7
2.1 ภาพรวมระบบการโอนเงินมูลค่าสูงของต่างประเทศ	
2.2 ภาพรวมพฤติกรรมการณ์โอนเงินมูลค่าสูงภายใต้ระบบบาทเน็ต	
3. พฤติกรรมการณ์โอนเงินผ่านระบบบาทเน็ตและลักษณะเด่นเฉพาะ	8-17
3.1 พฤติกรรมการณ์โอนเงินจำแนกตามประเภทธุรกรรม	
3.2 พฤติกรรมการณ์โอนเงินจำแนกตามสถาบันผู้ส่งโอน	
3.3 พฤติกรรมการณ์โอนเงินจำแนกตามประเภทธุรกิจ	
3.4 พฤติกรรมการณ์โอนเงินจำแนกตามช่วงมูลค่าการโอน	
3.5 พฤติกรรมการณ์โอนเงินจำแนกตามช่วงเวลาที่โอนเงินสำเร็จ	
3.6 พฤติกรรมการณ์ใช้วงเงินสภาพคล่องระหว่างวัน	
4. บทสรุปและนัยเชิงนโยบาย	18-19
เอกสารอ้างอิง	20-22

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
รูปภาพที่ 1 RTGS implementation in selected countries	4
รูปภาพที่ 2 มูลค่าการโอนเงินมูลค่าสูงเทียบกับ GDP ของไทยและประเทศอื่นๆ	5
รูปภาพที่ 3 ปริมาณและมูลค่าการโอนเงินผ่านระบบบาทเน็ต	6
รูปภาพที่ 4 มูลค่าการโอนเงินผ่านระบบบาทเน็ตเทียบกับ GDP	7
รูปภาพที่ 5 มูลค่าการโอนเงินผ่านระบบบาทเน็ตเฉลี่ยต่อวันเทียบกับ GDP	7
รูปภาพที่ 6 มูลค่าการโอนเงินผ่านระบบบาทเน็ต จำแนกตามประเภทธุรกรรม	9
รูปภาพที่ 7 ปริมาณการโอนเงินผ่านระบบบาทเน็ต จำแนกตามประเภทธุรกรรม	9
รูปภาพที่ 8 มูลค่าการโอนเงินผ่านระบบบาทเน็ต จำแนกตามสถาบันผู้ส่งโอน	11
รูปภาพที่ 9 มูลค่าการโอนเงินผ่านระบบบาทเน็ต จำแนกตามประเภทธุรกิจ	12
รูปภาพที่ 10 ปริมาณการโอนเงินผ่านระบบบาทเน็ต จำแนกตามช่วงมูลค่าการโอน	13
รูปภาพที่ 11 ปริมาณการโอนเงินผ่านระบบบาทเน็ต จำแนกตามช่วงเวลาที่โอนเงินสำเร็จ	14
รูปภาพที่ 12 มูลค่าเฉลี่ยต่อวันของ ILF used, ILF balance และการโอนเงินในระบบบาทเน็ต	15
รูปภาพที่ 13 สัดส่วนการใช้ ILF เฉลี่ยต่อวัน เทียบกับ Bahtnet value	16
รูปภาพที่ 14 สัดส่วน CA balance และ ILF used เทียบกับ Bahtnet (Liquidity ratio)	17

พฤติกรรมและความเสี่ยงในการโอนเงินมูลค่าสูงภายใต้ระบบบาทเน็ต
และนโยบายด้านการชำระเงิน *

ดร.รังสรรค์ หทัยเสรี
นายสรยุทธ สมประสงค์
ฝ่ายการชำระเงินและตราสารหนี้

1. ความสำคัญและวัตถุประสงค์ของการศึกษา

ระบบบาทเน็ต (BAHTNET: Bank of Thailand Automated High-Value Transfer Network) เป็นระบบการชำระเงินที่ธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) ได้พัฒนาขึ้นเพื่อรองรับการโอนเงินมูลค่าสูงระหว่างสถาบันสมาชิก ในวงเงินโอนตั้งแต่ไม่เกิน 1 ล้านบาทต่อรายการ ไปจนถึงวงเงิน โอนเกินกว่า 500 ล้านบาทต่อรายการ ระบบนี้เปิดใช้เป็นที่แรกเมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2538 การโอนเงินมูลค่าสูงภายใต้ระบบบาทเน็ตมีจุดเด่นตรงที่ว่า สามารถจัดการความเสี่ยงทางด้าน Settlement Risk ตลอดจน Credit Risk ได้เป็นอย่างดี เนื่องจากการชำระเงินที่เกิดขึ้นที่ละรายการ โดยมีผลสมบูรณ์ในทันที (RTGS: Real Time Gross Settlement) ซึ่งผู้ส่งโอนต้องมีเงินอย่างเพียงพอในบัญชีเงินฝากที่ ธปท. จึงจะสามารถทำการโอนได้สำเร็จ ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ธปท. ได้ดำเนินการพัฒนาระบบบาทเน็ตอย่างต่อเนื่อง เพื่อรองรับการโอนเงินมูลค่าสูงให้มีมาตรฐานด้านความปลอดภัยและประสิทธิภาพ และสอดคล้องตามหลักการของ BIS Core Principles for Systemically Important Payment Systems (CPSIPS) ซึ่งระบบบาทเน็ตเป็นระบบเดียวในประเทศไทยที่เป็น Systemically Important Payment System (SIPS) ตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ใน BIS (2001)¹

แม้ว่าการประยุกต์ใช้ระบบ RTGS ได้มีส่วนสำคัญในการลดความเสี่ยงในการโอนเงินและการชำระเงินสำหรับธุรกรรมรายใหญ่ที่มีมูลค่าสูงได้ โดยเฉพาะความเสี่ยงทางด้าน Settlement risk และ Systemic Risk แต่สถานะแวดล้อมทางการเงินที่ได้แปรเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็วในช่วงหลายปีที่ผ่านมาทำให้ ธปท. เล็งเห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาและสรรสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ เพิ่มเติมให้กับกลไก

* ผู้เขียนขอขอบคุณผู้บริหารระดับสูงของธนาคาร โดยเฉพาะท่านรองผู้ว่าการ สุชาดา กิระกุล ที่ให้การสนับสนุน ตลอดจนให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงรายงานการศึกษานี้ และขอขอบคุณผู้อำนวยการอาวุโส วันทนา เสงสกุล ที่ให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอย่างดียิ่งต่อการปรับปรุงรายงานการศึกษานี้ให้มีเนื้อหาสาระที่ชัดเจนและครบถ้วนมากยิ่งขึ้น รวมทั้งขอขอบคุณผู้อำนวยการอาวุโส ศุภดี หมูปยัคฆ์ สำหรับข้อเสนอแนะเพิ่มเติมต่อการปรับปรุงการศึกษานี้ สำหรับข้อบกพร่องใดที่ยังเหลืออยู่ ผู้เขียนขอน้อมรับเพื่อปรับปรุงต่อไป

¹ รายละเอียดเพิ่มเติมในกรณีของไทย สามารถดูได้จาก Sibporn Thavornchan and Rungsun Hataiseree (2004)

การชำระเงินภายใต้ระบบ RTGS ของประเทศ ทั้งนี้ เพื่อให้สามารถรองรับสถานะแวดล้อมใหม่ทางการเงิน อันเป็นผลพวงจากวิกฤตการณ์การเงินระหว่างประเทศ ตลอดจนช่วยลดความเสี่ยงอันเกิดจากการที่ปริมาณธุรกรรมการโอนเงินและการชำระเงินได้ขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วงหลายปีที่ผ่านมาจากการที่ตลาดเงินและตลาดทุนระหว่างประเทศมีระดับความเชื่อมโยงเป็นสากลหนึ่งเดียว (Globalization) มากยิ่งขึ้น² ดังเช่นกรณีของไทยที่พบว่า มูลค่าการโอนเงินผ่านระบบบาทเน็ตในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาเพิ่มขึ้นมาก โดยปรับเพิ่มจากราว 64 – 78 ล้านล้านบาทต่อปี ในช่วงปี 2543 – 2547 เป็นราว 500 – 655 ล้านล้านบาทต่อปี ในช่วงปี 2552 – 2553 (หากพิจารณาเทียบกับ GDP ของประเทศ พบว่า เป็นการปรับเพิ่มจากประมาณ 11 – 14 เท่าของ GDP ในช่วงปี 2543 – 2547 เป็น 54 และ 65 เท่าของ GDP ในช่วงปี 2552 – 2553)

รายงานฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์พฤติกรรมการณ์โอนเงินในระบบบาทเน็ตในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใด และมีลักษณะเด่นเฉพาะที่สำคัญประการใดบ้าง นอกจากนี้ ยังพยายามสะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการและพฤติกรรมการณ์โอนเงินบางประการที่อาจส่งผลกระทบต่อรูปแบบและวิธีการบริหารจัดการด้าน Liquidity Risk และ Settlement Risk ของผู้ร่วมตลาด รวมทั้งพฤติกรรมการณ์ใช้วงเงินเสริมสภาพคล่องระหว่างวัน (Intraday Liquidity Facility: ILF) ของสมาชิกบาทเน็ตที่สำคัญ ต้องการศึกษาคำว่าพฤติกรรมการณ์โอนเงินดังกล่าวจะมีส่วนช่วยในการจัดสร้างตัวชี้วัด (Benchmark) เพื่อพัฒนาเป็น Early Warning Indicators ได้อย่างไร เพื่อให้สามารถส่งสัญญาณแจ้งเตือนถึงพฤติกรรมการณ์โอนเงินที่ผิดปกติได้อย่างมีประสิทธิภาพ และจะเป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการความเสี่ยง รวมทั้งการดูแล Financial Stability ของธนาคารในภาพรวมต่อไป

เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว รายงานนี้ได้แบ่งการนำเสนอเป็น 4 ส่วน ส่วนที่ 2 เป็นการนำเสนอภาพรวมพฤติกรรมการณ์โอนเงินมูลค่าสูงภายใต้ระบบบาทเน็ต โดยสะท้อนภาพโดยสังเขปเกี่ยวกับ ภาพรวมระบบการโอนเงินมูลค่าสูงของต่างประเทศ รวมทั้งภาพรวมพฤติกรรมการณ์โอนเงินมูลค่าสูงภายใต้ระบบบาทเน็ต ส่วนที่ 3 ของรายงานนี้ วิเคราะห์พฤติกรรมการณ์โอนเงินผ่านระบบบาทเน็ตและลักษณะเด่นเฉพาะโดยจำแนกการวิเคราะห์พฤติกรรมการณ์ตาม (i) ประเภทธุรกรรม (ii) สถาบันผู้ส่งโอน (iii) ประเภทธุรกิจ

² แนวคิดดังกล่าวของ ธปท. มีความคล้ายคลึงกับแนวคิดของธนาคารกลางชั้นนำในยุโรปและอเมริกา ดังสะท้อนได้จากแนวคิดของประธานธนาคารกลางสหรัฐฯ¹ (Greenspan, 2003) และ BIS (2003) ที่ได้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาและปรับปรุงระบบการโอนเงินและการชำระเงินสำหรับธุรกรรมรายใหญ่ที่มีมูลค่าสูงของประเทศเพื่อให้มีระดับความยืดหยุ่น (Degree of flexibility) และระดับความแข็งแกร่ง (Degree of resilience) มากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ เพื่อให้สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงและความผันผวนของปริมาณความต้องการทางด้านสภาพคล่อง (Liquidity demand) ซึ่งมีแนวโน้มแปรเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็วตามการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน (Shocks) ที่เกิดขึ้นในตลาดเงินและตลาดทุนระหว่างประเทศ รวมทั้งความไม่สงบอย่างรุนแรง (Severe disorder) ในรูปแบบต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นในอนาคต

(iv) ช่วงมูลค่าการโอน (v) ช่วงเวลาที่โอนเงินสำเร็จ และ (vi) การใช้วงเงินสภาพคล่องระหว่างวัน ส่วนที่ 4 เป็นบทสรุป พร้อมสะท้อนถึงนโยบายบางประการ

2. ภาพรวมพฤติกรรมการณ์โอนเงินมูลค่าสูงภายใต้ระบบบาทเนต

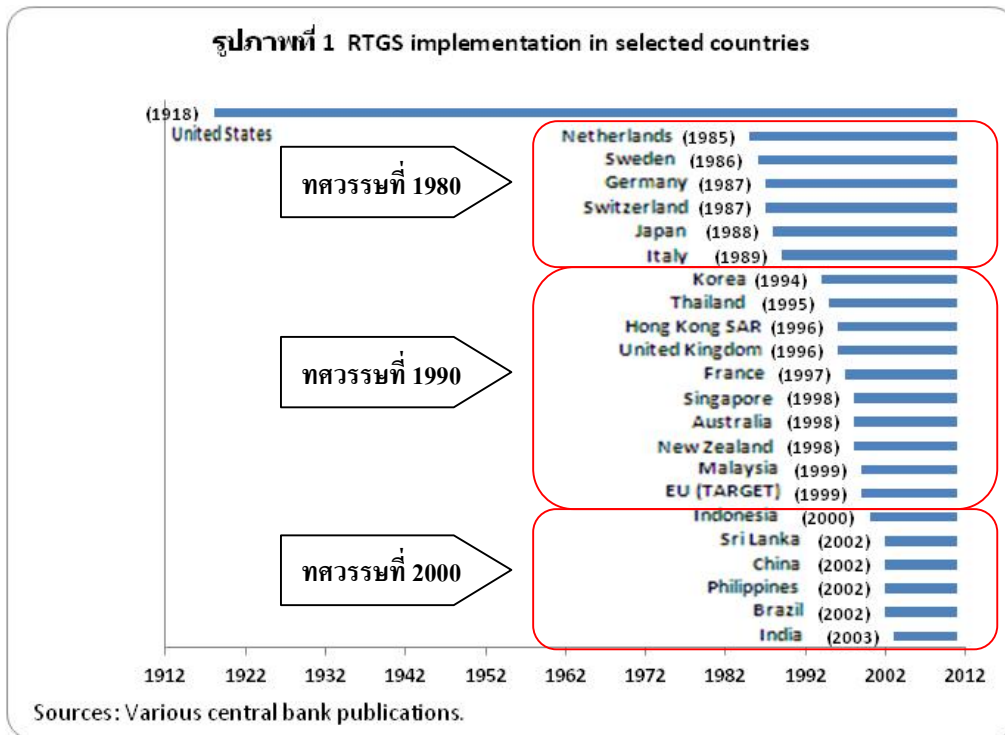
2.1 ภาพรวมระบบการโอนเงินมูลค่าสูงของต่างประเทศ

ปัจจุบันประเทศส่วนใหญ่ใช้ระบบการโอนเงินมูลค่าสูงในลักษณะ RTGS เพื่อลดความเสี่ยงทางด้าน Settlement Risk และ Credit Risk ธนาคารกลางของสหรัฐฯ นับเป็นธนาคารกลางชาติเริ่มแรกที่มีการนำระบบการโอนเงินมูลค่าสูงที่มีการชำระดุลแบบทันทีในลักษณะของ RTGS มาใช้ตั้งแต่ช่วงปี 1918 ภายใต้ระบบที่รู้จักกันในชื่อของ FedWire โดยที่ต่อมาในปี 1970 Federal Reserve Bank System ได้ดำเนินการพัฒนาปรับปรุงระบบ FedWire ให้เป็นระบบที่ทันสมัยมากยิ่งขึ้น ในขณะที่ธนาคารกลางของกลุ่มประเทศในยุโรปได้ประยุกต์ใช้ระบบการชำระเงินมูลค่าสูงแบบ RTGS ในช่วงราวทศวรรษที่ 1980 อาทิ เนเธอร์แลนด์ (1985) สวีเดน (1986) สวิตเซอร์แลนด์ (1987) เยอรมันนี (1987) และอิตาลี (1989)

ในช่วงทศวรรษที่ 1990 ได้มีการประยุกต์ใช้ระบบ RTGS อย่างแพร่หลายมากยิ่งขึ้น ธนาคารกลางของหลายประเทศทั้งเกาหลีใต้และไทยได้นำระบบการชำระเงินมูลค่าสูงแบบ RTGS มาใช้ในปี 1994 และ 1995 ตามลำดับ ส่วนอังกฤษนำระบบ CHAPs มาใช้ในปี 1996 และประเทศในกลุ่ม Euro Zone ใช้ระบบ TARGET (Trans-European Automated Real-time Gross Settlement Express Transfer System) ในปี 1999 ในขณะที่ในช่วงทศวรรษที่ 2000 ธนาคารกลางของกลุ่มประเทศเกิดใหม่ (Emerging Economies) ในภูมิภาคเอเชียได้นำระบบการโอนเงินมูลค่าสูงที่มีการชำระดุลแบบทันทีในลักษณะของ RTGS มาใช้กันมากขึ้น อาทิ อินโดนีเซีย (2000) ฟิลิปปินส์ (2002) และอินเดีย (2003) ดังรายละเอียดที่ปรากฏในรูปภาพที่ 1

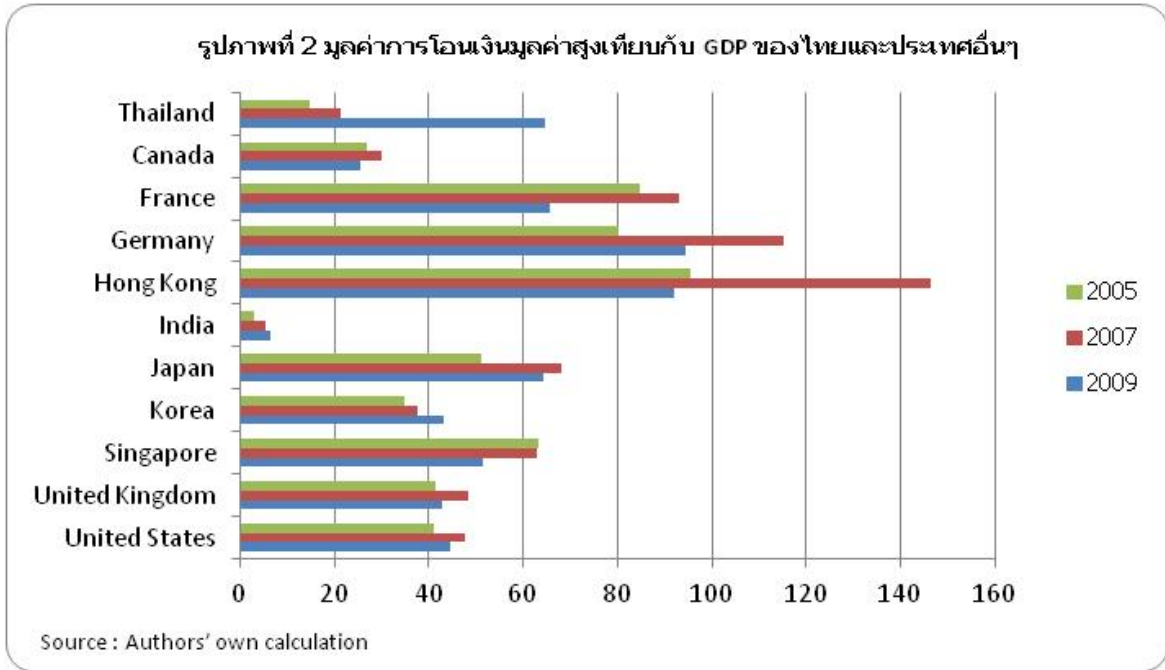
มีข้อสังเกตว่า ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ธนาคารกลางของหลายประเทศได้ดำเนินการปรับปรุงและเพิ่มคุณสมบัติและศักยภาพทางด้านเทคโนโลยีของระบบ RTGS ของแต่ละประเทศให้มีความยืดหยุ่น คล่องตัว และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ดังเช่นในกรณีของระบบ RITS (Reserve Bank Information and Transfer System) ของออสเตรเลีย ระบบ RENTAS (Real Time Electronic Transfer of Funds and Securities) ของมาเลเซีย และระบบบาทเนตของไทย ทั้งนี้ เพื่อให้ระบบ RTGS ที่พัฒนาขึ้นมาใหม่สามารถรองรับกับความต้องการของผู้ใช้บริการที่มีความหลากหลายและสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้นภายใต้สถานการณ์ทางการเงินที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในช่วงปัจจุบันและในอนาคตอันใกล้ นอกจากนี้ การปรับปรุงและเพิ่มคุณสมบัติของระบบ RTGS ดังกล่าวยังมีประสงค์เพื่อให้สามารถรองรับการเชื่อมโยงกับ Treasury System และระบบการโอนเงินระหว่างประเทศ (Cross border payment system) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

มากยิ่งขึ้น³ ในส่วนของไทยนั้น ธปท. ได้ดำเนินการปรับปรุงระบบบาทตามอย่างต่อเนื่อง โดยปัจจุบันอยู่ระหว่างการพัฒนาระบบบาทเพื่อเสริมประสิทธิภาพและศักยภาพของเทคโนโลยีโครงสร้างพื้นฐานให้สามารถใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยยิ่งขึ้นเพื่อรองรับความต้องการใช้งานที่เพิ่มขึ้นและแข่งขันได้ในระดับสากล ซึ่งสอดคล้องกับแผนการดำเนินงานของ ธปท. ที่พร้อมสนับสนุนการเปิดเสรีการค้า บริการ และการลงทุน และตลาดการเงินภายในปี 2558

จากข้อมูลที่ปรากฏในรูปภาพที่ 2 พบว่า การโอนเงินมูลค่าของหลายประเทศมีสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นในช่วงปี 2548 – 2550 ตัวอย่างเช่น สหรัฐอเมริกาปรับเพิ่มขึ้นจาก 41.0 เป็น 47.7 เท่า ของ GDP อังกฤษปรับเพิ่มขึ้นจาก 41.4 เป็น 48.3 เท่า ของ GDP เยอรมนี ปรับเพิ่มขึ้นจาก 80.2 เป็น 115.2 เท่า ของ GDP ฮองกงปรับเพิ่มขึ้นจาก 95.3 เป็น 146.4 เท่า ของ GDP และไทยปรับเพิ่มขึ้นจาก 14.9 เป็น 21.4 เท่า ของ GDP อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาปี 2552 เทียบกับปี 2550 ประเทศไทยมีการปรับตัวสูงขึ้นมากเป็น 64.8 เท่า ของ GDP (เป็นตัวเลขในปี 2553) ในขณะที่ประเทศที่พัฒนาแล้วมีสัดส่วนลดลง เช่น สหรัฐอเมริกาคงเหลือ 44.7 เท่า ของ GDP อังกฤษ 42.7 เท่า ของ GDP เยอรมนี 94.5 เท่า ของ GDP ฮองกง 91.9 เท่า ของ GDP มีข้อสังเกตว่า ในกรณีของไทยนั้น น่าจะเป็นผลมาจากการขยายตัวของธุรกรรม Bilateral Repurchase ของ ธปท.

³ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน 10th EMEAP IT Directors' Meeting - RTGS Survey (November 2011)

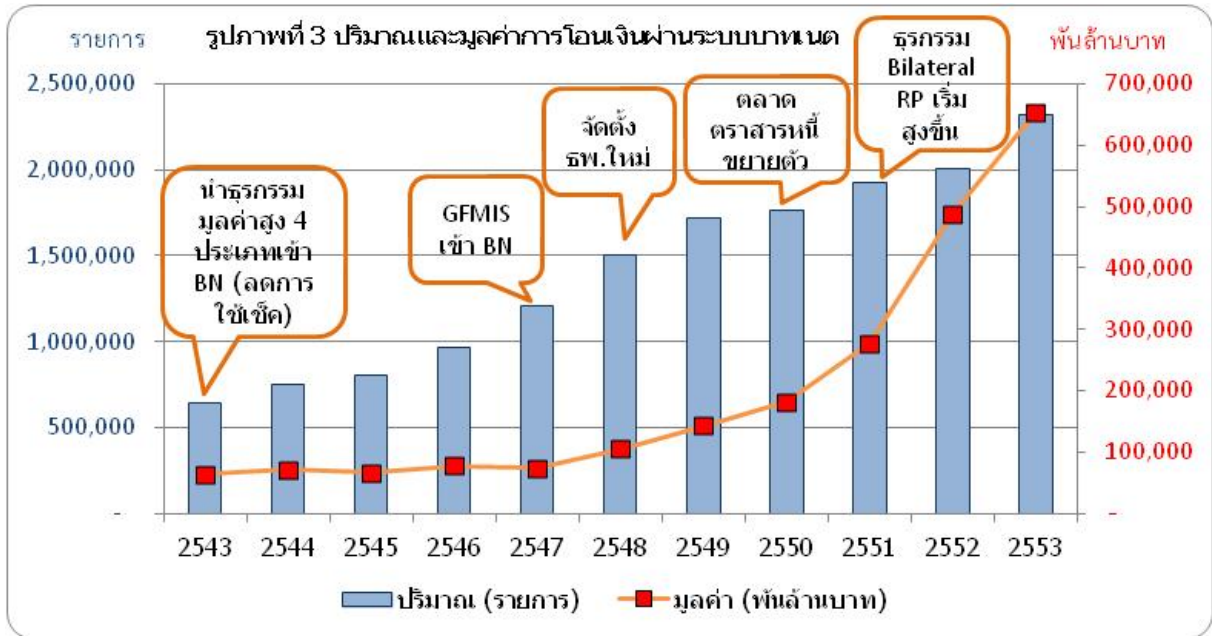

2.2 ภาพรวมพฤติกรรมกรรมการ โอนเงินมูลค่าสูงภายใต้ระบบบาทเน็ต

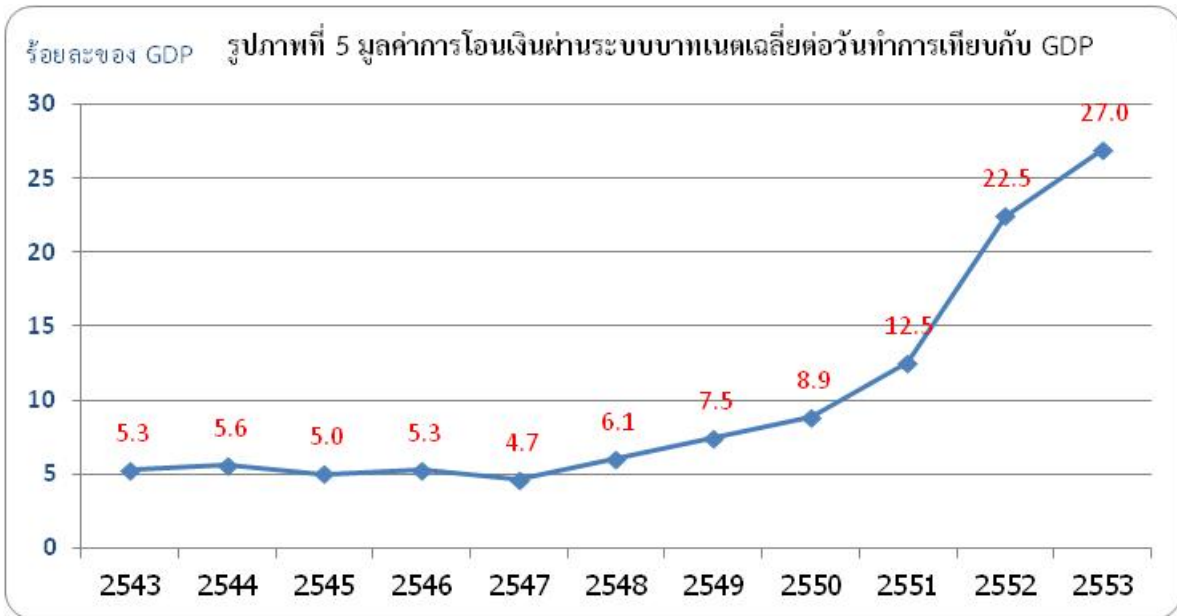
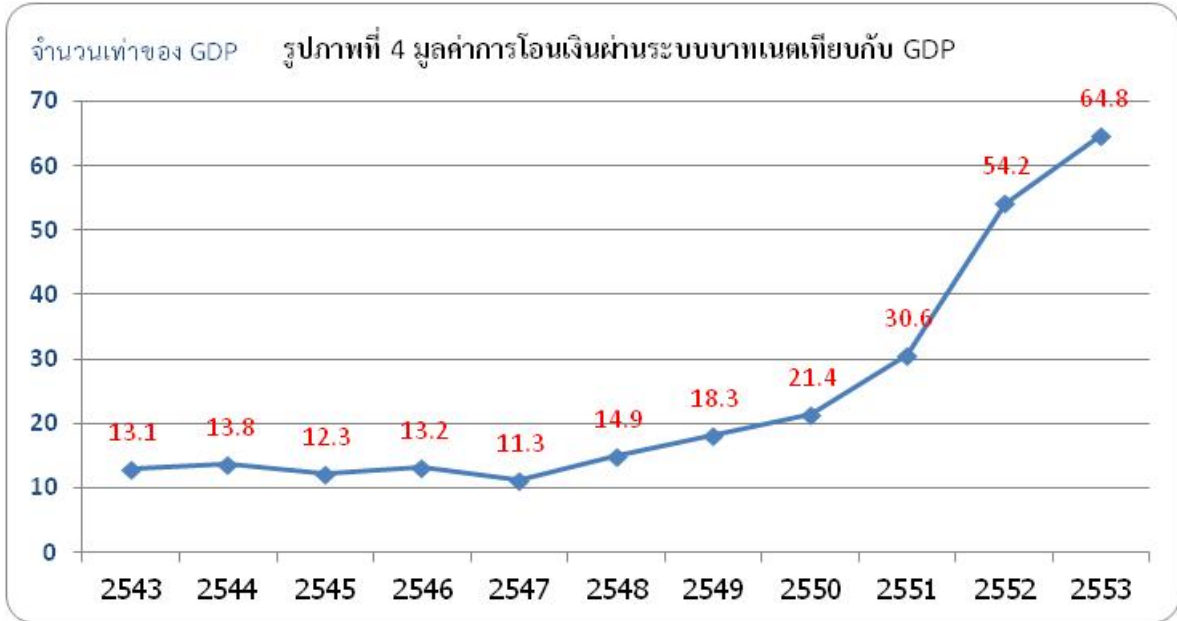
โดยภาพรวม การโอนเงินมูลค่าสูงภายใต้ระบบบาทเน็ตมีการขยายตัวอย่างรวดเร็วในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ทั้งในแง่ “มูลค่า” และ “ปริมาณรายการ” (รูปภาพที่ 3) ในส่วนของมูลค่านั้น พบว่าได้ปรับเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากราว 64.3 – 105.6 ล้านล้านบาทต่อปี (เฉลี่ยต่อวัน 0.2 – 0.4 ล้านล้านบาท) ในช่วงปี 2543 – 2548 เป็น 143.3 ล้านล้านบาทในปี 2549 (เฉลี่ยต่อวัน 0.6 ล้านล้านบาท) และได้ขยายตัวอย่างมากนับตั้งแต่ปี 2551 – 2553 โดยในปี 2553 มีมูลค่าถึงราว 654.6 ล้านล้านบาท (เฉลี่ย 2.7 ล้านล้านบาทต่อวัน) มีข้อสังเกตว่าการขยายตัวของมูลค่าการโอนเงินตั้งแต่ปี 2549 เป็นต้นมานั้น ส่วนหนึ่งน่าจะเกิดจากการจัดตั้งธนาคารพาณิชย์ตามแผนพัฒนาระบบสถาบันการเงิน (ระยะที่ 1) ซึ่งได้เริ่มทยอยเปิดดำเนินการตั้งแต่ปลายปี 2548 ตัวอย่างเช่น ธนาคารทีสโก้ ธนาคารเกียรตินาคิน ธนาคารแลนด์ แอนด์ เฮ้าส์ เพื่อรายย่อย เป็นต้น ขณะที่การปรับตัวสูงขึ้นของมูลค่าการโอนเงินในช่วงปี 2551 – 2553 น่าจะเป็นผลจากการทำธุรกรรม Bilateral Repurchase ของ ธปท. ที่มีการขยายตัวอย่างมากในช่วงเวลาดังกล่าว

เมื่อพิจารณาด้านปริมาณรายการพบว่า ได้ปรับเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากราว 0.6 – 0.9 ล้านรายการต่อปี (เฉลี่ยราว 2,600 – 4,000 รายการต่อวัน) ในช่วงปี 2543 – 2546 เป็น 1.2 ล้านรายการ ในปี 2547 (เฉลี่ยเกือบ 5,000 รายการต่อวัน) ก่อนที่จะปรับเพิ่มอย่างรวดเร็วเป็น 2.3 ล้านรายการในปี 2553 (เฉลี่ยเกือบ 10,000 รายการต่อวัน) ทั้งนี้ การขยายตัวตั้งแต่ปี 2547 ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการนำธุรกรรมการโอนเงิน

ผ่านระบบ GFMS ของกรมบัญชีกลางเข้ามาในระบบบาทเน็ตเมื่อประมาณเดือนพฤศจิกายน 2547 โดยเป็นช่องทางสำคัญที่กรมบัญชีกลางใช้ในการจ่ายเงินให้กับคู่ค้าของส่วนราชการทั่วประเทศ ซึ่งเป็นบุคคลที่สาม และเป็นธุรกรรมที่มีปริมาณรายการค่อนข้างสูง

หากพิจารณามูลค่าการโอนเงินผ่านระบบบาทเน็ตเทียบกับ GDP (รูปภาพที่ 4 และ 5) ก็ให้ภาพที่คล้ายคลึงกับรูปภาพที่ 2 โดยที่สัดส่วนดังกล่าวได้ปรับเพิ่มจากราว 11 – 15 เท่า ของ GDP (เฉลี่ยต่อวันราว 5 – 6 เท่า ของ GDP) ในช่วงปี 2543 – 2548 เป็น 18.3 เท่า ของ GDP (เฉลี่ยต่อวัน 7.5 เท่าของ GDP) ในปี 2549 และเพิ่มสูงขึ้นเป็น 64.8 เท่า ของ GDP (เฉลี่ยต่อวัน 27 เท่าของ GDP) ในปี 2553 มีข้อสังเกตว่า สัดส่วนที่เพิ่มสูงขึ้นมากนั้น น่าจะเป็นผลมาจากการขยายตัวของธุรกรรม Bilateral Repurchase ของ ธพท. ดังที่กล่าวข้างต้น

3. พฤติกรรมการโอนเงินผ่านระบบบาทเนตและลักษณะเด่นเฉพาะ

3.1 การโอนเงินจำแนกตามประเภทธุรกรรม⁴

เมื่อพิจารณาข้อมูลการโอนเงินจำแนกตามประเภทธุรกรรมในรูปภาพที่ 6 พบว่า มูลค่าการโอนเงินมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ปี 2549 – 2553 โดยเฉพาะการโอนเงินระหว่างสถาบันมีมูลค่าสูงถึง 502.1 ล้านล้านบาทในปี 2553 คิดเป็นร้อยละ 76.7 ขณะที่การโอนเงินเพื่อบุคคลที่สาม และการชำระดุลระหว่างสถาบันมีสัดส่วนร้อยละ 22.0 และ 1.3 ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาด้านปริมาณรายการในรูปภาพ

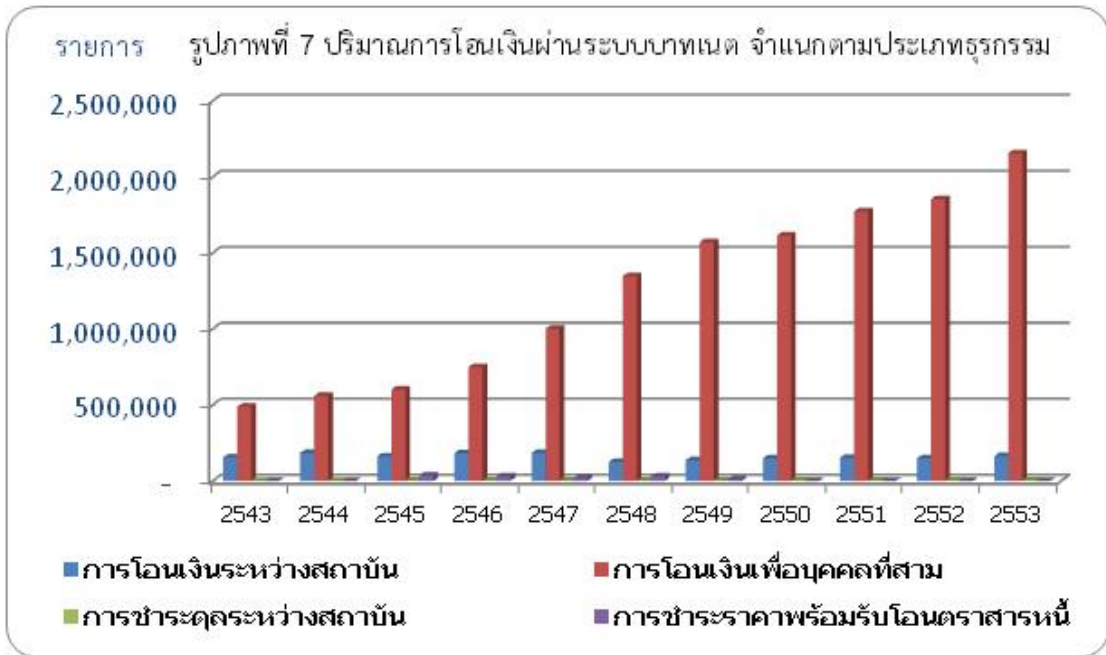
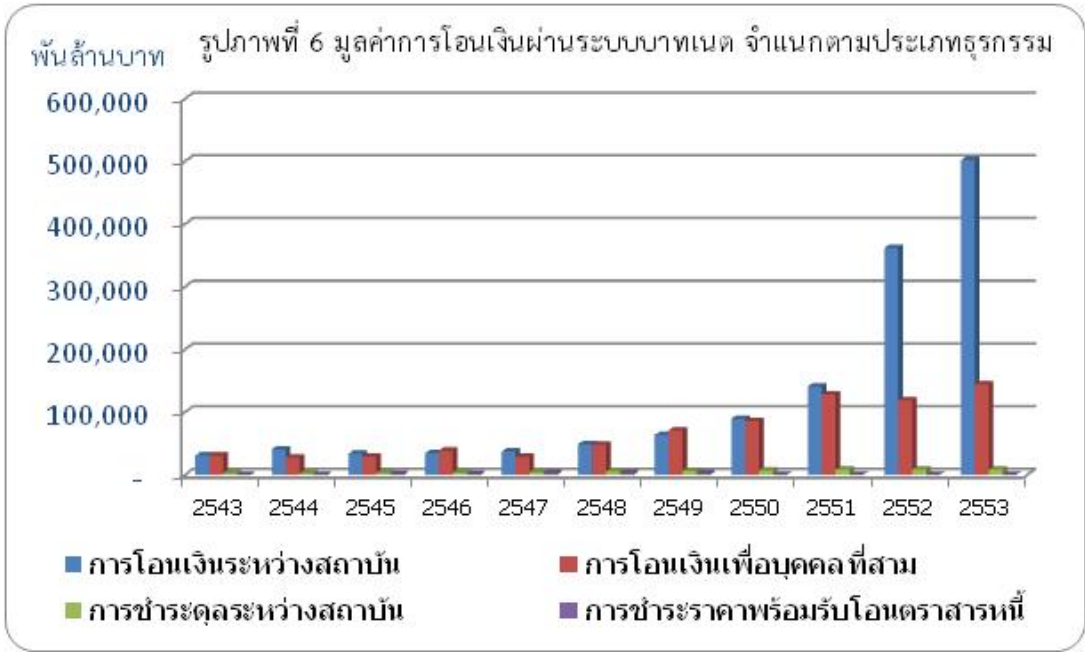
ที่ 7 พบว่า การโอนเงินเพื่อบุคคลที่สามเป็นประเภทธุรกรรมที่มีปริมาณรายการสูงที่สุดและเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดช่วงปี 2547 – 2553 มีข้อสังเกตว่า ปริมาณการโอนเงินเพื่อบุคคลที่สามที่เพิ่มขึ้นมากตั้งแต่ปี 2547 การเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องของธุรกรรมโอนเงินบุคคลที่สามผ่านบาทเน็ต นั้น น่าจะเชื่อมโยงกับพัฒนาการบางประการที่เกิดขึ้นในช่วงหลายปีที่ผ่านมา อาทิ

(1) การที่ ธปท. ขอความร่วมมือให้ผู้ให้บริการบาทเน็ตนำธุรกรรมโอนเงินมูลค่าสูง 4 ประเภท ผ่านระบบบาทเน็ต เพื่อลดการใช้เช็ค ตั้งแต่วันที่ 10 มีนาคม 2543 ซึ่งประกอบด้วย (i) ธุรกรรมการกู้ยืมเงินระหว่างสถาบัน (Interbank) (ii) การซื้อขายเงินตราต่างประเทศ (FX) (iii) การโอนเงินเพื่อบัญชีเงินบาทของสถาบันการเงินต่างประเทศ (Non-Resident Baht Account) และ (iv) การซื้อขายพันธบัตรและตราสารหนี้ระหว่างธนาคารทั้งในตลาดแรกและตลาดรอง โดยเฉพาะธุรกรรมประเภทที่ (iii) และ (iv) ซึ่งเป็นธุรกรรมที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการโอนเงินของบุคคลที่สาม

(2) การนำธุรกรรมการเบิกจ่ายเงินภาครัฐ (ระบบงาน GFMS) เข้าระบบบาทเน็ต ตั้งแต่ เดือนพฤศจิกายน 2547

(3) ความก้าวหน้าในด้านเทคโนโลยี ซึ่งมีผลต่อความเชื่อมั่นของผู้บริโภคในการโอนเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์มีมากขึ้น โดยเฉพาะการที่ลูกค้าของ ธ.พ. สามารถใช้บริการโอนเงินบุคคลที่สามในระบบบาทเน็ต ผ่าน Counter ของ ธ.พ. รวมทั้งสามารถโอนเงินต่างธนาคาร โดยใช้ Internet Banking ของธนาคารบางแห่ง

⁴ ประเภทธุรกรรมในการโอนเงินผ่านระบบบาทเน็ต ประกอบด้วย การโอนเงินระหว่างสถาบัน การโอนเงินเพื่อบุคคลที่สาม การชำระดุลระหว่างสถาบัน และการชำระราคาพร้อมรับโอนตราสารหนี้ (ธปท. ได้โอนย้ายการชำระราคาพร้อมรับโอนตราสารหนี้ไปที่บริษัทศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ฯ เมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2549)

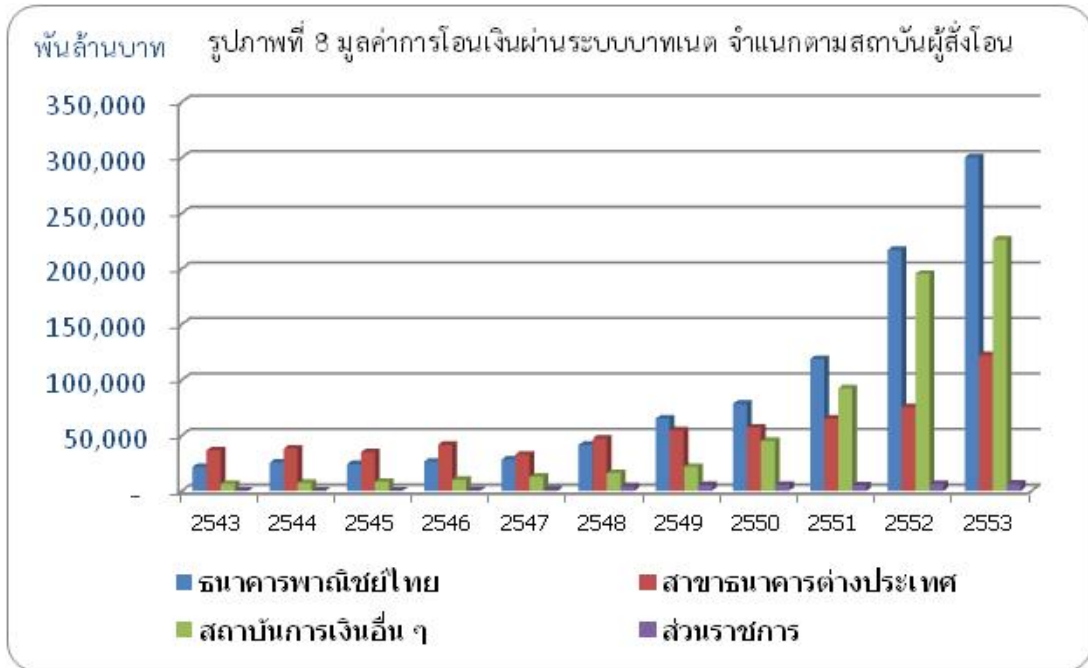

3.2 การโอนเงินจำแนกตามสถาบันผู้ตั้งโอน⁵

จากข้อมูลการโอนเงินจำแนกตามสถาบันผู้ตั้งโอนในรูปภาพที่ 8 พบว่า ตลอดช่วงปี 2543 – 2548 สาขาธนาคารต่างประเทศมีมูลค่าการโอนเงินสูงที่สุด โดยในปี 2548 มีมูลค่า 47.0 ล้านล้านบาท (ร้อยละ 43.4) อันดับถัดไปได้แก่ธนาคารพาณิชย์ไทย มีมูลค่า 41.3 ล้านล้านบาท (ร้อยละ 38.2) สำหรับสถาบันการเงินอื่นๆ และส่วนราชการมีสัดส่วนร้อยละ 14.7 และ 3.8 ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม นับตั้งแต่ปี 2549 เป็นต้นมา ธนาคารพาณิชย์ไทยกลับมีมูลค่าการโอนเงินในสัดส่วนที่สูงกว่าสาขาธนาคารต่างประเทศ โดยมีมูลค่า 65.2 ล้านล้านบาท (ร้อยละ 44.6) ซึ่งมากกว่าสาขาธนาคารต่างประเทศที่มีมูลค่า 54.4 ล้านล้านบาท (ร้อยละ 37.2) ส่วนหนึ่งน่าจะเกิดจากการจัดตั้งธนาคารพาณิชย์ตามแผนพัฒนาระบบสถาบันการเงินซึ่งได้เริ่มทยอยเปิดดำเนินการตั้งแต่ปลายปี 2548 เช่น ธนาคารทีสโก้ ธนาคารเกียรตินาคิน ธนาคารแลนด์ แอนด์ เฮาส์ เพื่อรายย่อย เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีการควบรวมธนาคารสแตนดาร์ดชาร์เตอร์ด สาขากรุงเทพฯ เข้ากับธนาคารสแตนดาร์ดชาร์เตอร์ดนครชน ในช่วงปลายปี 2548

สิ่งที่เห็นได้ชัดก็คือ ในช่วงปี 2551 – 2553 ธนาคารพาณิชย์ไทย และสถาบันการเงินอื่น ๆ (รวม ธปท.) มีมูลค่าการโอนเงินเพิ่มสูงขึ้นมาก โดยในปี 2553 มีมูลค่าถึง 300.1 ล้านล้านบาท (ร้อยละ 45.8) และ 226.2 ล้านล้านบาท (ร้อยละ 34.6) ตามลำดับ ขณะที่สาขาธนาคารต่างประเทศมีการขยายตัวที่น้อยกว่า โดยมีมูลค่าเพียง 122.0 ล้านล้านบาท (ร้อยละ 18.6) มีข้อสังเกตว่า มูลค่าการโอนเงินเพิ่มสูงขึ้นมากดังกล่าว อาจเชื่อมโยงกับการทำธุรกรรม Bilateral Repurchase ของ ธปท. ที่มีการขยายตัวอย่างมากในช่วงเวลาดังกล่าว ทั้งนี้ ธปท. ทำธุรกรรม Bilateral Repurchase กับ Primary Dealers ซึ่งส่วนใหญ่เป็นธนาคารพาณิชย์ไทย

⁵ สถาบันผู้ตั้งโอนเงินผ่านระบบบาทเนตประกอบด้วย ธนาคารพาณิชย์ไทย สาขาธนาคารต่างประเทศ สถาบันการเงินอื่น ๆ (รวมข้อมูลการโอนเงินของ ธปท.) และส่วนราชการ

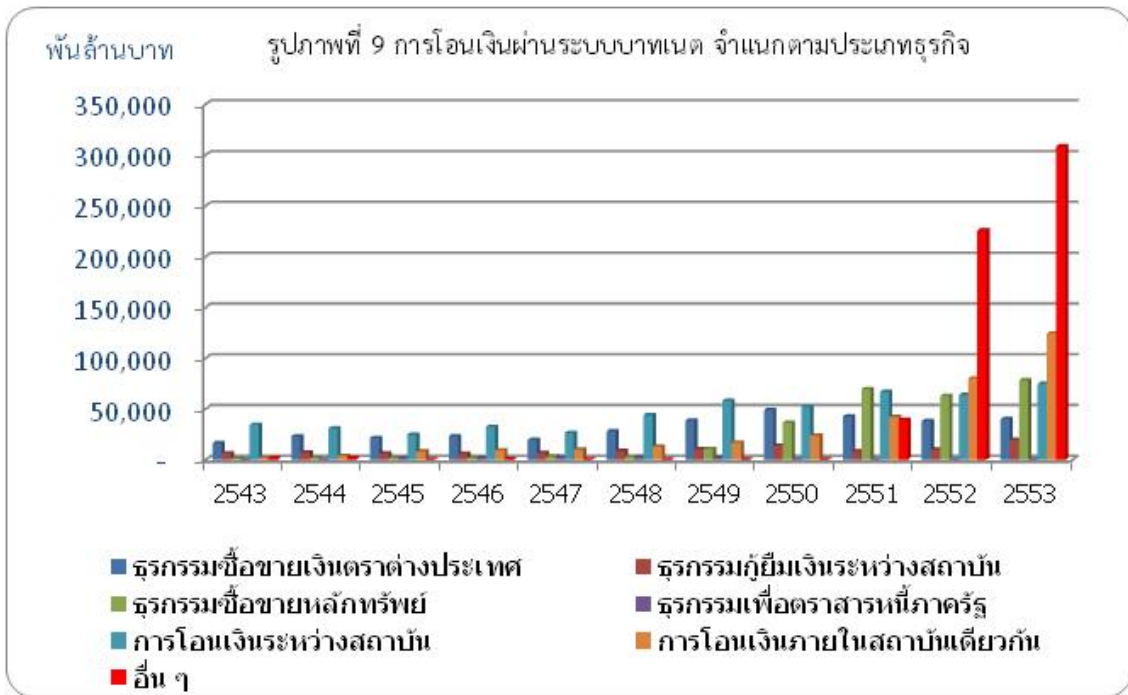

3.3 การโอนเงินจำแนกตามประเภทธุรกิจ⁶

หากพิจารณาการโอนเงินแยกตามประเภทธุรกิจ (รูปภาพที่ 9) พบว่า ในช่วงปี 2543 – 2550 ธุรกิจที่มีมูลค่าสูงที่สุด 2 ลำดับแรก ได้แก่ การโอนเงินระหว่างสถาบันที่มีมูลค่าสูงสุด โดยมีมูลค่าราว 34.4 – 58.1 ล้านล้านบาท รองลงไปได้แก่ธุรกิจซื้อขายเงินตราต่างประเทศ มีมูลค่าราว 16.3 – 48.9 ล้านล้านบาท ส่วนธุรกิจซื้อขายหลักทรัพย์ การโอนเงินภายในสถาบันเดียวกัน และธุรกิจกู้ยืมเงินระหว่างสถาบันมีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้นตลอดช่วงเวลาดังกล่าว โดยในปี 2550 มีมูลค่า 36.5, 23.8 และ 14.0 ล้านล้านบาทตามลำดับ

อย่างไรก็ดี ในช่วงปี 2551 – 2553 ธุรกิจอื่นๆ มีมูลค่าเพิ่มขึ้นอย่างมากอันเนื่องมาจากธุรกรรม Bilateral Repurchase ของ ธปท. เป็นสำคัญ โดยมีมูลค่า 39.4, 226.1 และ 308.9 ล้านล้านบาท ตามลำดับ ขณะเดียวกันธุรกรรมซื้อขายหลักทรัพย์ และการโอนเงินระหว่างสถาบันได้ปรับตัวสูงขึ้นมาก เช่นเดียวกัน โดยในปี 2553 มีมูลค่า 78.3 และ 74.9 ล้านล้านบาทตามลำดับ

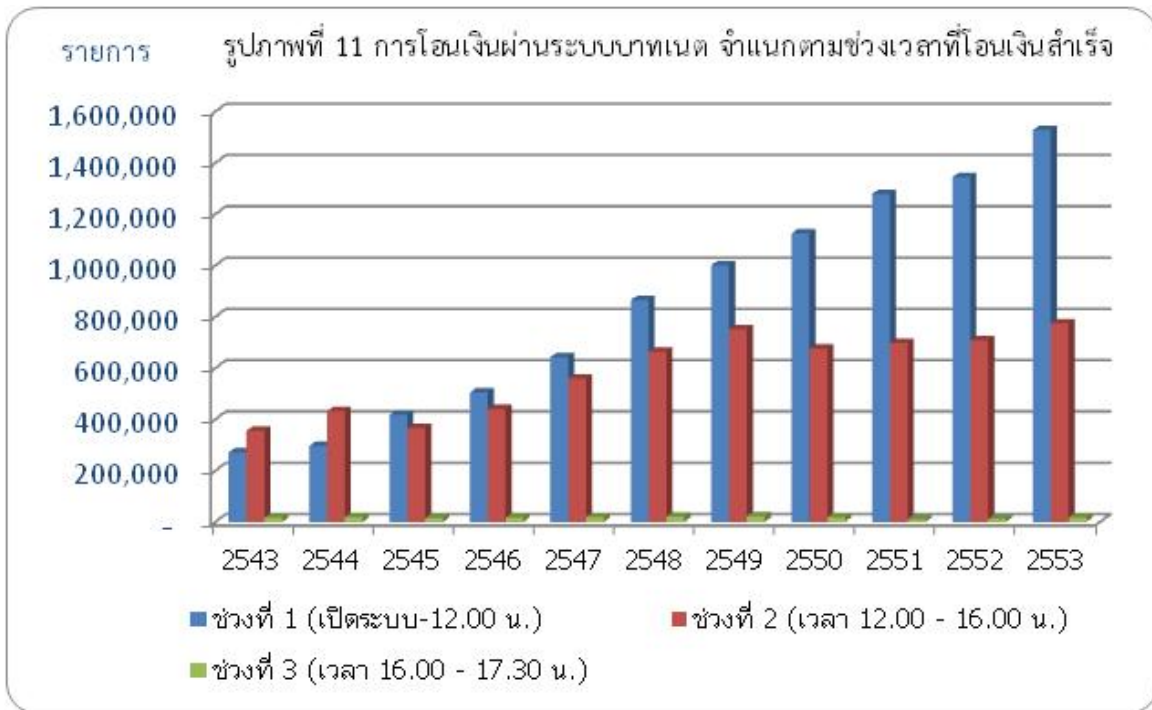
⁶ ประเภทธุรกิจในการโอนเงินผ่านระบบบาทเน็ต ประกอบด้วย ธุรกิจซื้อขายเงินตราต่างประเทศ ธุรกิจกู้ยืมเงินระหว่างสถาบัน ธุรกิจซื้อขายหลักทรัพย์ ธุรกิจเพื่อตราสารหนี้ภาครัฐ การโอนเงินระหว่างสถาบัน การโอนเงินภายในสถาบันเดียวกัน และอื่น ๆ (ธุรกรรมอื่นๆ มีธุรกรรมที่สำคัญคือการโอนเงินเพื่อการซื้อ/ขายคืนพันธบัตรแบบทวิภาคี (Bilateral Repurchase))

3.4 การโอนเงินจำแนกตามช่วงมูลค่าการโอน

เมื่อพิจารณาการโอนเงินจำแนกตามช่วงมูลค่าการโอน (รูปภาพที่ 10) พบว่า ตลอดช่วงปี 2543 – 2553 การโอนเงินไม่เกิน 1 ล้านบาท มีปริมาณรายการสูงสุดและมีการปรับตัวสูงขึ้นอย่างรวดเร็วจาก 0.2 ล้านรายการในปี 2543 เป็น 1.2 ล้านรายการในปี 2553 (คิดเป็นสัดส่วนราวร้อยละ 52.8 เมื่อเทียบกับปริมาณรายการทั้งหมด) รองลงไปได้แก่การโอนเงินมากกว่า 1 ล้านบาท แต่ไม่เกิน 10 ล้านบาท มีการขยายตัวสูงขึ้นเช่นเดียวกัน โดยมีปริมาณราว 0.5 ล้านรายการในปี 2553 ส่วนการโอนเงินในช่วงมูลค่าที่สูงขึ้นไปมีการปรับตัวสูงขึ้นเล็กน้อย ปริมาณการโอนเงินไม่เกิน 1 ล้านบาทที่เพิ่มขึ้น นับว่าสอดคล้องกับแนวโน้มการขยายตัวของปริมาณการโอนเงินเพื่อบุคคลที่สาม ที่ส่วนใหญ่มีมูลค่าการโอนเงินไม่เกิน 1 ล้านบาท ดังสะท้อนได้จากพัฒนาการที่เกิดขึ้นในระบบการเงินในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ตัวอย่างเช่น การที่ธุรกรรมการโอนเงินของผู้ที่มีถิ่นที่อยู่ในต่างประเทศ (Non-resident) ที่มีมูลค่าสูงๆ มีปริมาณธุรกรรมลดน้อยลง ในขณะที่ การโอนเงินของผู้ที่มีถิ่นที่อยู่ในต่างประเทศที่มีมูลค่าต่อรายการต่ำกว่าห้าแสนบาทกลับมีปริมาณธุรกรรมเพิ่มขึ้นอย่างสังเกตเห็นได้ชัด⁷ นอกจากนี้ ยังเชื่อมโยงกับการที่ลูกค้าของธนาคารพาณิชย์ใช้บริการโอนเงินเพื่อบุคคลที่สามในระบบบาทเน็ตผ่าน Counter ของธนาคารพาณิชย์ รวมทั้งสามารถโอนเงินต่างธนาคาร โดยใช้ Internet Banking ของธนาคารบางแห่ง

⁷ จากข้อมูลที่ปรากฏในรายงานระบบการชำระเงิน ประจำปี 2547 พบว่า การโอนเงินของผู้ที่มีถิ่นที่อยู่ในต่างประเทศที่มีมูลค่าต่อรายการต่ำกว่าห้าแสนบาทมีปริมาณเพิ่มขึ้นถึง 2 เท่า ในช่วงระหว่างปี 2546-2547 รายละเอียดเพิ่มเติมในส่วนนี้สามารถดูได้จากรายงานระบบการชำระเงินของ ธปท. ประจำปี 2547 หน้า 63

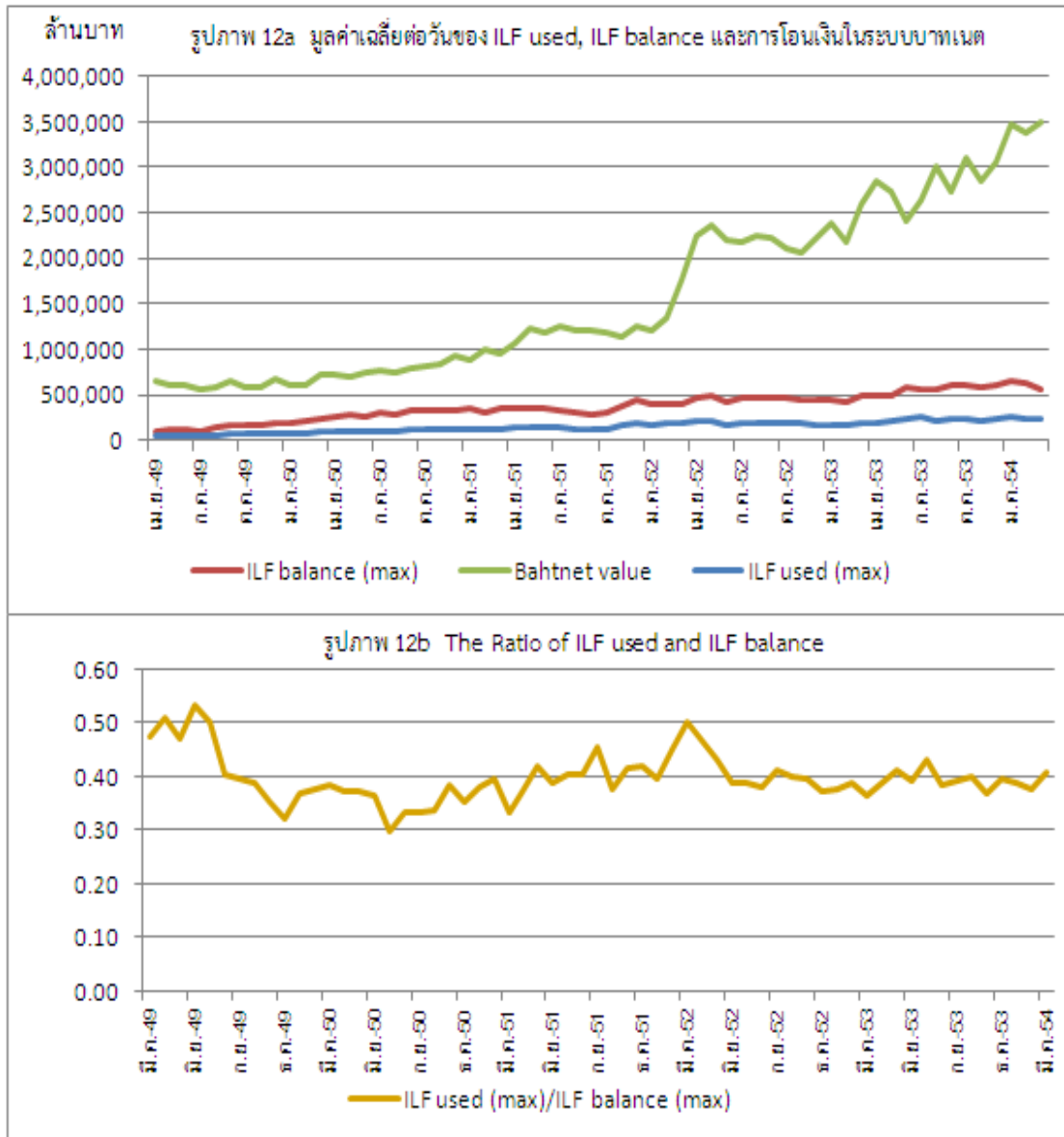

3.6 พฤติกรรมการใช้วงเงินสภาพคล่องระหว่างวัน

จากการศึกษาการใช้วงเงินสภาพคล่องระหว่างวัน (ILF used)⁸ และมูลค่าการโอนเงินในระบบบาทเน็ต (Bahtnet value) พบว่า ในช่วงปี 2549 – 2550 การโอนเงินในระบบบาทเน็ตมีมูลค่าเฉลี่ยต่อวันราว 6.0 – 7.5 แสนล้านบาท ในขณะที่ ILF used มีมูลค่าเฉลี่ยต่อวันราว 6 หมื่นล้านบาท - 1 แสนล้านบาท อย่างไรก็ตาม มูลค่าเฉลี่ยต่อวันของการโอนเงินในระบบบาทเน็ตมีการปรับตัวสูงขึ้นเป็น 1.1 ล้านล้านบาท ในปี 2551 และเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเป็น 2.0 และ 2.7 ล้านล้านบาท ในปี 2552 และ 2553 ตามลำดับ ขณะที่ ILF used มีการขยายตัวที่น้อยกว่าโดยมีมูลค่าเฉลี่ยต่อวันราว 1.3 แสนล้านบาท ในปี 2551 และเพิ่มขึ้นเป็น 1.8 และ 2.1 แสนล้านบาท ในปี 2552 และ 2553 ตามลำดับ (รูปภาพที่ 12a)

⁸ เนื่องจากการโอนเงินในระบบบาทเน็ตเป็นแบบมีผลทันทีในแต่ละรายการ (Real Time Gross Settlement) สถาบันสมาชิกจึงต้องมียอดเงินในบัญชีให้เพียงพอต่อการโอนเงินแต่ละครั้ง ธปท. จึงจัดให้มีวงเงินสภาพคล่องระหว่างวัน (Intraday Liquidity Facilities: ILF) แก่ผู้ใช้บริการบาทเน็ตที่เป็นสถาบันการเงินที่อยู่ในการดูแลของ ธปท. โดยได้เริ่มใช้เมื่อปี 2538 พร้อมกับการเริ่มใช้ระบบบาทเน็ต ในการขอใช้วงเงินสภาพคล่องระหว่างวันนั้น ผู้ใช้บริการบาทเน็ตจะต้องทำสัญญาขายพันธบัตรให้แก่ ธปท. ตอนต้นวัน โดยมีสัญญาว่าจะซื้อพันธบัตรดังกล่าวคืนตอนสิ้นวัน วงเงินที่ได้รับขึ้นอยู่กับพันธบัตรที่ม่าวางเป็นหลักประกัน และไม่มีกรคิดค่าธรรมเนียมการใช้วงเงินสภาพคล่องระหว่างวัน แต่ในกรณีที่มีการใช้วงเงินสภาพคล่องข้ามวัน (Overnight) ธปท. จะคิดค่าตอบแทนตามอัตราที่กำหนด

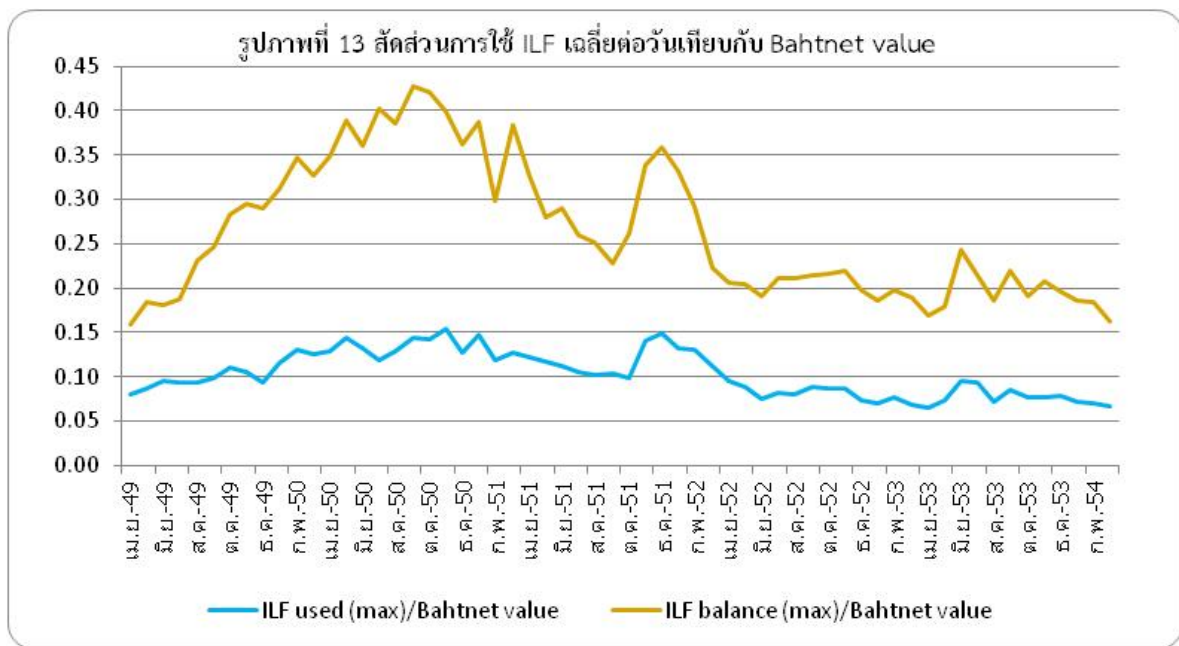
หากพิจารณาในแง่สัดส่วน ILF (used) กับ ILF balance ตามที่ปรากฏในรูปภาพที่ 12b พบว่า สัดส่วนดังกล่าวมีแนวโน้มลดลงในช่วงปี 2549-2550 โดยลดลงจากระดับราวร้อยละ 44 เป็นร้อยละ 36 แม้ว่าในช่วงกลางปี 2549 สัดส่วนดังกล่าวทรงตัวในระดับราวร้อยละ 50-53 ก็ตาม อย่างไรก็ตาม สัดส่วน ILF ระหว่าง (used) กับ ILF balance มีการปรับเพิ่มเล็กน้อยในช่วงปี 2551-2553 เมื่อเทียบกับช่วงปลายปี 2550 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์เฉลี่ย โดยทรงตัวอยู่ในระดับราวร้อยละ 40-42 ในช่วงปี 2551-2552 ก่อนที่จะปรับลดลงเล็กน้อยเป็นร้อยละ 39 ในปี 2553

หมายเหตุ มูลค่าการโอนเงินในระบบบาทเน็ต ไม่รวมรายการฝากถอนเงินสดในระบบ BOS (Banknote Ordering System)

เมื่อพิจารณาในแง่สัดส่วนระหว่าง “ILF used กับมูลค่าการโอนเงินในระบบบาทเน็ต (ILF used / Bahtnet value)” พบว่า ในปี 2549 มีสัดส่วนราวร้อยละ 9.5 และได้ปรับตัวสูงขึ้นเป็นร้อยละ 13.3 ในปี 2550

จากนั้นได้ปรับตัวลดลงเหลือร้อยละ 11.9 ในปี 2551 สัดส่วนดังกล่าวยังได้ปรับตัวลดลงอย่างต่อเนื่อง เหลือเพียงร้อยละ 9.1 และ 7.7 ในปี 2552 และ 2553 ตามลำดับ (รูปภาพที่ 13) มีข้อสังเกตว่า สัดส่วนดังกล่าว เริ่มปรับตัวลดลงราวเดือน ก.พ. 2551 เป็นต้นมา ส่วนใหญ่เป็นผลจากการที่มูลค่าการโอนเงินในระบบบาทเน็ตได้เริ่มปรับตัวสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากการที่การทำธุรกรรม Bilateral Repurchase ของ ธปท. มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นมากในช่วงเวลาดังกล่าว⁹ โดยมูลค่าการโอนเงินผ่านระบบบาทเน็ตในปี 2552 ได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 76.5 จาก 277.5 ล้านล้านบาทในปี 2551 เป็น 489.6 ล้านล้านบาทในปี 2552 ในขณะที่ มูลค่าการโอนเงินผ่านระบบบาทเน็ตในปี 2553 ได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 33.7 จาก 489.6 ล้านล้านบาทในปี 2552 เป็น 654.6 ล้านล้านบาทในปี 2553

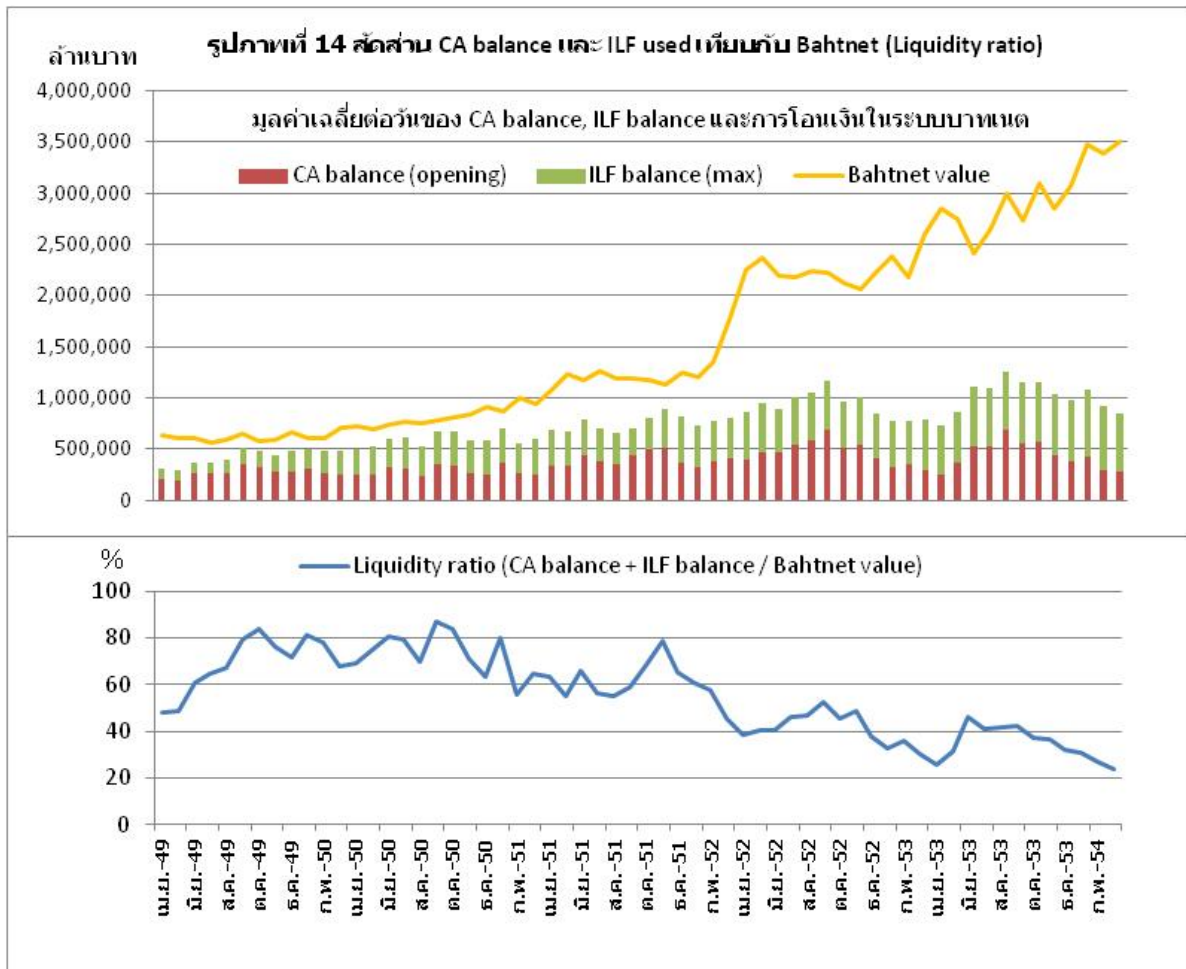

ในแง่หนึ่ง สัดส่วนระหว่าง ILF used/ Bahtnet value ที่ลดลงนี้ ส่วนหนึ่งสะท้อนว่า สมาชิกบาทเน็ตมีการใช้สภาพคล่องจากแหล่งเงินของตนเองเป็นส่วนใหญ่ และมีความสามารถในการบริหารจัดการโอนเงินผ่านบาทเน็ตที่ดีขึ้น โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพิงวงเงิน ILF มากนักในการชำระดุลผ่านบาทเน็ตที่มีมูลค่าธุรกรรมโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องจาก 1.1 ล้านล้านบาท ในปี 2551 เป็น 2.7 ล้านล้านบาท ในปี 2553 มีข้อสังเกตว่า การใช้สภาพคล่องจากแหล่งเงินของตนเองในกรณีของธนาคารสมาชิกบาทเน็ตนั้น สามารถทำได้ในหลายรูปแบบ อาทิ “การใช้ยอดได้ดุลจากการชำระดุลของวงเงินเช็ค ECS” เป็นต้น

หากพิจารณาในระดับจุลภาค ความเสี่ยงด้าน Liquidity Risk ที่มีแนวโน้มลดลง จากการที่สัดส่วนระหว่าง ILF used/ Bahtnet value มีแนวโน้มลดลงดังกล่าวนี้ สะท้อนให้เห็นถึงสัญญาณเชิงบวกที่เกิดขึ้นจากการทำธุรกรรมการโอนเงินมูลค่าสูงผ่านระบบบาทเน็ต มีข้อสังเกตว่า หากพิจารณาจากเครื่องชี้

⁹ รายละเอียดเกี่ยวกับสาเหตุของการเพิ่มขึ้นของมูลค่าการโอนเงินผ่านระบบบาทเน็ตจากผลพวงของการทำธุรกรรม Bilateral Repurchase กับ ธปท. สามารถดูเพิ่มเติมได้จากรายงานระบบการชำระเงินของ ธปท. ประจำปี 2551 หน้า 59, ปี 2552 หน้า 45, และปี 2553 หน้า 51

“Liquidity ratio” โดยใช้ CA balance + ILF used / Bahtnet value (รูปภาพที่ 14) ก็ให้ภาพในทำนองเดียวกัน กล่าวคือ สัดส่วนดังกล่าวมีการปรับตัวลดลงจากราวร้อยละ 53 ในปี 2549 เหลือราวร้อยละ 51 ในปี 2550 และได้ปรับลดลงอย่างต่อเนื่องเหลือเพียงร้อยละ 45, 33 และ 24 ในช่วงปี 2551-2553 อย่างไรก็ตาม สัญญาณเชิงบวกที่เกิดขึ้นนี้ ยังไม่สามารถสรุปได้อย่างชัดเจนนัก จนกว่าจะได้มีการวิเคราะห์และประเมินผลในภาพใหญ่ที่มีการนำเครื่องชี้วัดอื่นๆ เข้ามาร่วมพิจารณาประกอบด้วย โดยเฉพาะเครื่องชี้วัดทางด้าน Risk Indicators อาทิ Turnover Ratio, Queuing Ratio, Delaying Indicators, Intraday Queue Profile¹⁰

ดังนั้น จึงจำเป็นต้องวิเคราะห์พฤติกรรมและความเสี่ยงของการทำธุรกรรมการโอนเงินมูลค่าสูงผ่านระบบบาทเน็ต โดยอาศัยเครื่องชี้หลายประเภทตามที่กล่าว ทั้งนี้ เพื่อให้สามารถส่งสัญญาณที่ถูกต้องต่อผู้บริหารระดับสูง เพื่อให้สามารถดำเนินนโยบายบรรเทาความเสี่ยงได้อย่างทันท่วงที โดยเฉพาะภายใต้สภาวะการณ์ที่ระบบการเงินระหว่างประเทศมีความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดมากยิ่งขึ้น รวมทั้งการที่ระบบการเงิน

¹⁰ ปัจจุบันมีการนำข้อมูล Queuing มาใช้ประโยชน์อยู่บ้าง ในลักษณะของ Snapshot โดยมักเป็นข้อมูลระยะสั้นมาก เป็นรายชั่วโมง หรือ 1.5 – 2 ชั่วโมงเท่านั้น ในขณะที่ข้อมูล Risk Indicators อื่นๆ ยังอยู่ระหว่างการเตรียมการเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ จากข้อจำกัดด้านข้อมูลดังกล่าว ทำให้การประเมินภาพความเสี่ยงด้าน Liquidity Risk ภายใต้ระบบบาทเน็ตยังคงพึ่งพิงข้อมูลด้าน ILF used เป็นปัจจัยสำคัญ

ไทยอาจเผชิญกับสภาวะการเงินที่ตึงตัวขึ้นได้อีกครั้งในอนาคตอันใกล้ ซึ่งก็จะส่งผลทำให้การบริหารจัดการความเสี่ยงด้าน Liquidity Risk, Credit Risk Settlement Risk และ Systematic Risk กลับมาเป็นวาระที่สำคัญขึ้นอีกครั้งสำหรับ ฝชต. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องใน ธปท.

4. บทสรุปและนัยเชิงนโยบาย

จากผลการศึกษาเบื้องต้นที่พบว่า การโอนเงินมูลค่าสูงภายใต้ระบบบาทเนตในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ทั้งในแง่ “มูลค่า” และ “ปริมาณรายการ” โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มูลค่าการโอนเงินผ่านระบบบาทเนตเทียบกับ GDP ที่มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นเป็น 65 เท่าของ GDP ในปี 2553 ซึ่งเป็นสัดส่วนที่สูงกว่าเมื่อเทียบกับประเทศชั้นนำหลายประเทศ เช่น สหรัฐฯ และอังกฤษที่มีสัดส่วนเพียง 44.7 และ 42.7 เท่า ของ GDP นั้น สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของขนาดของผลกระทบ (sizable impact) ที่จะส่งผลต่อรูปแบบและวิธีการบริหารจัดการด้าน Liquidity Risk และ Settlement Risk ของผู้ร่วมตลาด รวมทั้งพฤติกรรมการใช้วงเงินเสริมสภาพคล่องระหว่างวัน (ILF) ของสมาชิกบาทเนต

ที่สำคัญ ภายใต้สภาวะการณ์ที่การโอนเงินมูลค่าสูงภายใต้ระบบบาทเนตมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว จนมีสัดส่วน “มูลค่าการโอนเงินเฉลี่ยต่อวัน” (Daily average value) สูงถึงราวร้อยละ 22-27 เมื่อเทียบกับ GDP ของประเทศ ในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา สะท้อนว่า หากมีความไม่ราบรื่นเกิดขึ้นในการโอนเงินผ่านระบบบาทเนต ย่อมส่งผลทำให้ระบบการเงินและระบบเศรษฐกิจไทยตกอยู่ในสภาวะการณ์ที่อ่อนไหวต่อการไร้เสถียรภาพ (Financial Instability) ได้ง่ายขึ้น เมื่อเทียบกับช่วงหลายปีก่อนหน้าที่ “มูลค่าการโอนเงินเฉลี่ยต่อวัน” ยังมีสัดส่วนไม่สูงมากนักเพียงราวร้อยละ 5-6 ของ GDP

ดังนั้น ในเชิง Policy Implication จึงมีความจำเป็นที่ ธปท. ต้องทบทวนการดำเนินนโยบายที่เกี่ยวข้อง (ซึ่งได้ดำเนินการมาในช่วงที่ธุรกรรมการโอนเงินมูลค่าสูงภายใต้ระบบบาทเนตยังมีขนาดไม่สูงมากนัก) ว่า ยังมีประสิทธิภาพและความเหมาะสมมากน้อยเพียงไร ภายใต้สภาวะการณ์ใหม่ในปัจจุบันที่แตกต่างไปจากเดิมอย่างสังเกตเห็นได้ชัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ (1) นโยบายและเครื่องมือในการเสริมสภาพคล่องระหว่างวันในระบบบาทเนต (2) นโยบายในการลดความเสี่ยงด้าน Credit Risk (3) นโยบายในการลดความเสี่ยงด้าน FX Settlement Risk

นอกจากนี้ ธปท. ยังจำเป็นต้องติดตามและเฝ้าระวังอย่างใกล้ชิดมากยิ่งขึ้นเกี่ยวกับพฤติกรรมและความเสี่ยงการโอนเงินมูลค่าสูงภายใต้ระบบบาทเนตโดยอาศัยเครื่องมือ “Early Warning Indicators” (EWI) และระบบสัญญาณเตือนภัยใหม่ๆ ที่พัฒนาขึ้น ทั้งนี้ เพื่อให้มั่นใจว่า สามารถส่งสัญญาณแจ้งเตือนพฤติกรรมโอนเงินที่ผิดปกติได้อย่างมีประสิทธิภาพตามมาตรฐานสากล โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายใต้สภาพแวดล้อมใหม่

ทางการเงินที่แปรเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็วในปัจจุบันและในอนาคตอันใกล้ จากการที่ระบบการเงินของประเทศต่างๆ มีความเชื่อมโยงเป็นหนึ่งเดียวกันมากยิ่งขึ้นในขณะนี้

อย่างไรก็ดี การจัดสร้างตัวชี้วัด (Benchmark) เพื่อพัฒนาเป็น Early Warning Indicators ดังกล่าว จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องพึ่งพิงฐานข้อมูลที่มีการรายงานข้อมูลในลักษณะเป็นชั่วโมง โดยที่การจัดเก็บข้อมูลดังกล่าวจำเป็นต้องมี Series ที่ยาวพอ เพื่อให้สามารถนำมาทดสอบและประเมินผลความน่าเชื่อถือทางสถิติต่อไปได้ ดังนั้น หากสามารถจัดทำข้อมูลเพื่อประกอบการจัดสร้างตัวชี้วัดที่สามารถพัฒนาเป็น Early Warning Indicators ก็จะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการติดตามและเฝ้าระวังพฤติกรรมของผู้ร่วมตลาดในการโอนเงินมูลค่าสูงผ่านระบบบาทเน็ต ในระยะยาวต่อไป รวมทั้งเพื่อให้สามารถใช้เป็นข้อมูลประกอบการดำเนินนโยบายด้าน ILF และมาตรการเสริมอื่นๆ ที่ช่วยลดความเสี่ยงและเพิ่มประสิทธิภาพการโอนเงินมูลค่าสูงผ่านระบบบาทเน็ตต่อไปในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย :

ธนาคารแห่งประเทศไทย (2551 – 2553), รายงานระบบการชำระเงิน

(www.bot.or.th/Thai/PaymentSystems/Publication/ps_annually_report/Pages/ps_annually_report1.aspx)

รังสรรค์ หทัยเสรี (19 เมษายน 2554), “พฤติกรรมและความเสี่ยง การโอนเงินมูลค่าสูงภายใต้ระบบบาทเนต”, *กรุงเทพธุรกิจ*, น.11

รังสรรค์ หทัยเสรี และสรยุทธ สมประสงค์ (16 มีนาคม 2554), บันทึก เรื่อง รายงานผลการศึกษาเบื้องต้นฉบับที่ 1 เรื่อง “พฤติกรรมการณ์โอนเงินมูลค่าสูงภายใต้ระบบบาทเนต”

รังสรรค์ หทัยเสรี และสรยุทธ สมประสงค์ (1 เมษายน 2554), บันทึก เรื่อง รายงานผลการศึกษาเบื้องต้นฉบับที่ 2 เรื่อง “พฤติกรรมการณ์โอนเงินมูลค่าสูงภายใต้ระบบบาทเนต”

รังสรรค์ หทัยเสรี และสรยุทธ สมประสงค์ (8 เมษายน 2554), บันทึก เรื่อง สรุปประเด็นผลการศึกษาวิเคราะห์เรื่อง “พฤติกรรมการณ์โอนเงินมูลค่าสูงภายใต้ระบบบาทเนตในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา”

รังสรรค์ หทัยเสรี และสรยุทธ สมประสงค์ (9 พฤษภาคม 2554), บันทึก เรื่อง สรุปประเด็นคำตอบต่อข้อสังเกตของ รบ. เกี่ยวกับผลการศึกษา เรื่อง “พฤติกรรมการณ์โอนเงินมูลค่าสูงภายใต้ระบบบาทเนตในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา”

รังสรรค์ หทัยเสรี และสรยุทธ สมประสงค์ (12 พฤษภาคม 2554), บันทึก เรื่อง รายงานผลการศึกษาเบื้องต้นฉบับที่ 1 เรื่อง "การจัดสร้างตัวชี้วัด (Benchmark) เพื่อพัฒนาเป็น Early Warning Indicators"

รังสรรค์ หทัยเสรี และสรยุทธ สมประสงค์ (1 มิถุนายน 2554), บันทึก เรื่อง รายงานผลการศึกษาเบื้องต้นฉบับที่ 2 เรื่อง "การจัดสร้างตัวชี้วัด (Benchmark) เพื่อพัฒนาเป็น Early Warning Indicators"

สาขันธ์ ปรีวัตร และรังสรรค์ หทัยเสรี (2547), การชำระเงินมูลค่าสูงภายใต้ระบบบาทเนต: มิติสำคัญในการพัฒนาประสิทธิภาพระบบการเงินไทย และบทบาทของธนาคารกลาง (The Evolution of Large-value Funds Transfer System in Thailand: Causes, Changes, and Challenges, Payment Systems Group) Working Paper, No.WP-2004-02.

(www.bot.or.th/English/PaymentSystems/Publication/PSResearchPaper/Pages/ps_research.aspx)

ภาษาอังกฤษ :

Arjani, Neville and Walter Engert (2007), “The Large-Value Payments System: Insights from Selected Bank of Canada Research”, **Bank of Canada Review**, Spring, pp.31-39.

(<http://www.bankofcanada.ca/wp-content/uploads/2010/06/engert.pdf>)

BIS (2000), **The Contribution of Payment Systems to Financial Stability**, Bank for International Settlements, Basle, September. (<http://www.bis.org/publ/cpss41.htm>)

BIS (2001), **Core Principles for Systemically Important Payment Systems**, paper reported by Committee on Payment and Settlement Systems (CPSS), Bank for International Settlements, Basle, January. (<http://www.bis.org/publ/cpss43.pdf>)

EMEAP (2011), **10th EMEAP IT Directors' Meeting - RTGS Survey**, (November)

Greenspan, Alan (2003), “The payment system in transition”, **BIS Review**, 46/2003.

(<http://www.bis.org/review/r031104a.pdf>)

Hataiseree, Rungsun *et al*, (2002) “Risk Reduction in the Payment System and the Role of the Central Bank: Thailand’s Recent Perspective”, **Bank of Thailand Quarterly Bulletin**, Vol. 42, No. 4 (December), pp. 59-95.

Hataiseree, Rungsun *et al*, (2003), “The Use of Cash, Cheque and Electronic Payment Services in Thailand: Changes and Challenges for Efficiency Enhancement”, **Chulalongkorn Review**, Vol. 16 , No. 63, (April-June), pp. 40-83.

Hataiseree, Rungsun *et al*, (2003), “The Role of CLS Bank in Reducing Foreign Exchange Settlement Risk: New Challenges and Implications for the Thai Payment System Policy”, **Chulalongkorn Review**, Vol. 16 , No. 64, (July-September), pp. 10-35.

Hataiseree, Rungsun *et al*, (2004), “Managing Payment and Settlement System Reform: A Thai Perspective”, **Thammasat Economic Journal**, Vol. 22 (March), pp. 69-112.

Hataiseree, Rungsun *et al*, (2004), “Challenges to the Reduction of Cash Usage: Thailand’s Perspective”, **Money and Banking Magazine**, Vol. 23 , No. 269, (September), pp. 186-190.

Hataiseree, Rungsun *et al*, (2004) “The Evolution of Large-value Funds Transfer System in Thailand: Causes, Changes, and Challenges”, **Chulalongkorn Review**, Vol. 16, No. 63, (April-June). (Also available in the BOT WEBSITE) (http://www.bot.or.th/English/PaymentSystems/Publication/PSResearchPaper/Pages/ps_research.aspx)

Hataiseree, Rungsun *et al*, (2006), “Current status of e-payment penetration in Thailand : salient indicators and international comparison”, **Chulalongkorn Review**, Vol. 18, No. 72, (July-September), pp.1-16. (Also available in the BOT WEBSITE) (http://www.bot.or.th/English/PaymentSystems/Publication/PSResearchPaper/Pages/ps_research.aspx)

Hataiseree, Rungsun *et al*, (2006), “Strategy and system to facilitate e-payment services (ITMX): Thailand’s recent experiences and the role of central bank”, **Chulalongkorn Review**, Vol. 18, No. 73, (October-December) (Also available in the BOT WEBSITE) (http://www.bot.or.th/English/PaymentSystems/Publication/PSResearchPaper/Pages/ps_research.aspx)

Hataiseree, Rungsun *et al*, (2007), “**The relationship between the payment system data and the economic data: Evidence from Thailand**”, Paper presented to the BOT’s Executives in March 2007.

Sibporn Thavornchan and Rungsun Hataiseree (2004), “Observance of the Core Principles for the RTGS System in Thailand: An Overall Review”, Paper prepared for the 3rd Meeting of Southeast Asian Central Bank (SEACEN), Directors of Payment and Settlement System and the 3rd SEACEN-CPSS course on ‘Payment and Settlement for Emerging Economies’, held at Centrepont Hotel in Brunei from September 20 – 25, 2004, the paper also appeared in **Working Paper 2004-04 Payment Systems Group**, Bank of Thailand, (November).
(www.bot.or.th/English/PaymentSystems/Publication/PSResearchPaper/Pages/ps_research.aspx)